

Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2011.gadam

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 62.panta otrā daļa paredz, ka Labklājības ministrija (turpmāk – Ministrija) izstrādā un labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai. (turpmāk – Valsts programma).

Valsts programma ir attīstības plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.

Valsts programmā ietvertu pasākumu īstenošanu nodrošina Ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk – Inspekcija):

- Ministrija nodrošina un administrē Valsts programmas 1.1, 2.3. (daļēji) un 2.5. apakšnodaļā (daļēji) noteiktos pasākumus;
- Inspekcija nodrošina un administrē Valsts programmas 2.1., 2.2., 2.3. (daļēji), 2.4., kā arī 2.5. apakšnodaļā (daļēji) noteiktos pasākumus.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 26.septembra rīkojumu Nr.59)

I. ATBALSTA PASĀKUMS ĢIMENĒM UN BĒRNIEM PAŠVALDĪBĀS

Mērķis:

- nodrošināt ārpusģimenes aprūpes iestādēs esošo bērnu sagatavotību dzīvei ārpus ārpusģimenes aprūpes iestādes pēc pilngadības sasniegšanas.

Uzdevums:

- nodrošināt ārpusģimenes aprūpes iestādē sniegto pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanu.

Ģimenei pietuvinātas vides attīstīšana bērnu ārpusģimenes aprūpes bērniem pašvaldībās

Situācijas analīze liecina, ka ārpusģimenes aprūpes iestādēs esošiem jauniešiem trūkst atbalsts pēc ārpusģimenes aprūpes pārtraukšanas, sasniedzot pilngadību. Viens no veidiem, kā palīdzēt bērniem apgūt patstāvīgai dzīvei nepieciešamās iemaņas, ir izveidot ārpusģimenes aprūpes iestādēs dzīvojošiem jauniešiem jauniešu mājas (dzīvokļus), kur bērns spēš apgūt zināšanas un prasmes personīgā budžeta plānošanai, mājāsaimniecības vadīšanā, sevis aprūpei un tamlīdzīgi, jo tas ir būtisks priekšnoteikums sekmīgai patstāvīgas dzīves uzsākšanai. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem Latvijas bērnu

ārpusģimenes aprūpes iestādēs 2009.gadā dzīvoja vairāk nekā 461 bērnu vecumā no 16 līdz 18 gadiem. Kopumā Latvijā ārpusģimenes aprūpes iestādēs šajā gadā bija 2 199 bērnu, kas apliecina, ka „jauniešu māja” kā risinājums ir nepieciešami arī ilgtermiņā.

Finansējums – 50 403,00 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 19.aprīļa rīkojumu Nr.28, 2011.gada 30.novembra rīkojumu Nr.77)

Rezultāts: izveidota vismaz viena „jauniešu māja” pašvaldībā ārpusģimenes aprūpes iestādes bērniem un nodrošināta personāla apmācība.

II. INFORMATĪVA UN IZGLĪTOJOŠA ATBALSTA NODROŠINĀŠANA BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- veicināt vardarbības gadījumu samazināšanos,
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt psiholoģisku atbalstu ģimenēm ar bērniem, adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem;
- sekmēt vardarbības gadījumu mazināšanos un to seku novēršanu, izglītojot speciālistus.

2.1. Psiholoģiskās palīdzības sniegšana adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijā (ja ir bāriņtiesas vai sociālā dienesta atzinums par nepieciešamību), bez vecāku gādības palikušiem bērniem (arī pēc pilngadības sasniegšanas) un atzinumu sniegšana bāriņtiesām, kā arī potenciālo jauno audžuģimeņu apmācība

Bērna pilnvērtīgai un harmoniskai attīstībai ir nepieciešama ģimeniska vide, sapratnes un mīlestības gaisotne. Ikvienā ģimenē var rasties situācijas, kad nepieciešams informatīvs atbalsts, psiholoģiska un sociāla palīdzība, kā arī citi pakalpojumi ģimenes pilnvērtīgai funkcionēšanai. Ģimenēs, kuras uzņēmušās rūpes par bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, nereti ir dažādas problēmas, kā arī nereti vecākiem un bērniem veidojas dažādas konfliktsituācijas. Lai veicinātu bez vecāku gādības palikušo bērnu pilnvērtīgu un harmonisku iekļaušanos ģimenēs un sniegtu atbalstu ģimenēm, kurās pastāv konflikti, ir nepieciešams nodrošināt psihologu konsultācijas.

Audžuģimenes, kuras ilgstoši darbojas un regulāri ir piedalījušās valsts apmaksātajās atbalsta grupās, atsevišķos gadījumos ir jau sākušas veidot savas pašpalīdzības grupas. Pašpalīdzības grupu attīstība ir iespēja jaunajām

audžuģimenēm pilnvērtīgāk darboties atbalsta grupās (neveidojas pārāk liela grupa, tiek risinātas līdzīga rakstura problēmas, jo ir līdzīga pieredze u.c.). Lai veicinātu šādu pašpalīdzības grupu darbības kvalitāti, kas būtu resurss audžuģimeņu kustībai un tās pilnveidei, nepieciešams veikt pašpalīdzības grupu vadītāju apmācību.

Finansējums – 59 721,05 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 19.oktobra rīkojumu Nr.64, 2011.gada 30.novembra rīkojumu Nr.77)

Rezultāti:

1. nodrošināta iespēja saņemt vismaz 1800 psihologu konsultācijas adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijā (ja ir bāriņtiesas vai sociālā dienesta atzinums par nepieciešamību), bez vecāku gādības palikušiem bērniem (arī pēc pilngadības sasniegšanas) un atzinumu sniegšana bāriņtiesām;
2. izveidotas un izglītotas vismaz 10 audžuģimeņu, viesģimeņu, adoptētāju un aizbildņu ģimeņu atbalsta grupas;
3. apmācītas potenciālās audžuģimenes;
4. apmācīti vismaz 20 audžuģimeņu pašpalīdzības grupu vadītāji;
5. noticis audžuģimeņu salidojums, kurā piedalījušies vismaz 700 dalībnieki.

2.2. Palīdzības nodrošināšana bērnu iestādēm krīzes gadījumos

2010.gada 1.pusgadā Inspekcijas Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis ir sniedzis 303 konsultācijas par fizisko vardarbību, 822 – konsultācijas par emocionālo vardarbību, bet 67 – konsultācijas par seksuālo vardarbību, kas piedzīvota vai nu institūcijās, ģimenē vai no svešu cilvēku puses bērnam nepazīstamā vidē. Līdz ar to, ņemot vērā arvien pieaugošo vardarbību sabiedrībā, bet īpaši bērnu vidū, inspekcija 2009.gadā izveidoja krīzes komanda, kuras sastāvā ir 5 psihologi no Bērnu un pusaudžu uzticības tālruņa un 5 valsts bērnu tiesību aizsardzības inspektori. Īpaši svarīga un nepieciešama krīzes komandas palīdzība ir tieši tajos gadījumos, kad bērnu iestādes telpās ir noticis pašnāvības vai ar citiem faktoriem saistīts nāves gadījums, kas ietekmē ne tikai bojāgājušā ģimeni, bet arī skolas kolektīvu un skolēnus, kā arī notikušā aculieciniekus. Kā papildus faktors krīzes komandas izveidošanai ir tas, ka pašvaldībās strauji samazinās atbalsta personāls, kā rezultātā cietušie krīzes gadījumos nevar saņemt nepieciešamo palīdzību un atbalstu, kā arī kavējas sadarbība ar citiem speciālistiem.

Krīzes komandas speciālisti 2009.gadā ir apguvuši krīzes intervences pamatkursu. Krīzes komandas darbības kvalitatīvai nodrošināšanai nepieciešami papildus līdzekļi, kuros tiktu iekļautas krīzes komandas speciālistu supervīzijas, komandējuma izdevumi, sakaru pakalpojumi, lai krīzes situācijās darbu koordinētu 24 stundas diennaktī, krīzes komandas speciālistu kvalifikācijas paaugstināšana, psihologu individuālās konsultācijas pēc smagiem

traumatiskiem notikumiem. 2010.gadā kopumā krīzes komanda sniedza konsultācijas un palīdzību 14 gadījumos. Klātienē izbrauca 19 gadījumos, kā arī kopumā sniedza psiholoģisko palīdzību 295 bērniem, 84 pedagogiem un 31 vecākam.

Finansējums – 5 041,62 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 30.novembra rīkojumu Nr.77)

Rezultāti:

1. sniegta operatīva profesionāla palīdzība un atbalsts krīzes situācijā bērniem, darbiniekiem un vecākiem;
2. atviegloti krīzes simptomi, stabilizēts cietušo un aculiecinieku emocionālais stāvoklis;
3. sniegts atbalsts cietušajiem un aculieciniekiem, kā arī veicināta tālākas palīdzības saņemšana;
4. sagatavotas rekomendācijas turpmākai darbībai situācijas uzlabošanai.

2.3. Atbalsta pasākumi vardarbības mazināšanai

Vardarbība ir cilvēktiesību, īpaši tiesību uz dzīvi, drošību, cieņu un fizisko un garīgo integritāti vispārējs pārkāpums. Ekonomiskās situācijas dēļ krīzes situācijas un konflikti ģimenē kļūst arvien biežāki, ietekmējot gan vecāku, gan bērnu garīgo veselību. Nenodrošinot atbalstu ģimenēm šo situāciju atrisināšanai, vēl vairāk pieaugs sabiedrībai nevēlamu parādību, piemēram, noziedzība, alkoholisms, narkomānija, vardarbība pret sevi un citiem, izplatība. Vardarbības mazināšana un tās seku mazināšana ir cieši saistīta ar sabiedrības izpratni par problēmu, tās iemesliem un sekām, sabiedrības locekļu iespējām aizstāvēt savas vai citu personu tiesības, kā arī valsts pārvaldes iestāžu efektīvu darbu.

2010.gada 11 mēnešos inspekcijas Bērnu un jauniešu uzticības tālrunī vērsušies 1926 bērni un pieaugušie par savstarpējo attiecību problēmām un vardarbības gadījumiem izglītības iestādēs. Katru gadu izglītības iestādēs tiek konstatēti dažādi vienaudžu vardarbības gadījumi, kuru cēlonis bieži ir zināšanu un prasmju trūkums par pozitīvām konfliktsituāciju risināšanas metodēm. Minētās zināšanas un prasmes ir nepietiekamas arī izglītības iestāžu speciālistiem, līdz ar to regulāri tiek konstatētas konfliktsituācijas ar bērniem un vecākiem. Ņemot vērā, ka šādu zināšanu un prasmju apguve nav pietiekami iekļauta pedagogu un sociālo pedagogu un psihologu izglītības programmās, lai uzlabotu patreizējo situāciju, nepieciešams veikt speciālistu apmācību par meditāciju, kā nevardarbīgu konfliktu risināšanas metodi skolā.

2013.gadā valstī tiks ieviesta vardarbības veicēju rehabilitācijas programma. Tādēļ, lai varētu 2013.gadā sākt īstenot rehabilitācijas programmu, kas nestu pozitīvus rezultātus, līdz tam ir nepieciešams izstrādāt rehabilitācijas programmu kā tādu, kā arī šīs izstrādātās programmas aprobēšanu. Tādejādi plānots rīkot publisku iepirkumu, kā rezultātā uzvarētājam būs jāizstrādā

vardarbības veicēju rehabilitācijas programma (2011.gadā), kā arī jāveic aprobācijas process (2012.gadā).

Finansējums – 32 886,25 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 19.oktobra rīkojumu Nr.64, 2011.gada 30.novembra rīkojumu Nr.77)

Rezultāti:

1. izstrādāta metodika vardarbības ģimenē mazināšanas ietvaros vardarbības veicēju rehabilitācijai (nodrošina un administrē Ministrija);
2. nodrošinātas vismaz 1000 valsts un pašvaldību speciālistu apmācības atbilstoši MK 2005.gada 27.septembra noteikumiem Nr.729 „Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturu” (nodrošina un administrē Inspekcija);
3. nodrošinātas 50 speciālistu apmācības mediācijas kā konfliktu risināšanas metodes izmantošanai skolā (nodrošina un administrē Inspekcija).

2.4. Bērnu namu darbinieku apmācība

Valstī pieaug bērnu skaits ar izteiktiem uzvedības traucējumiem, īpaši ārpusģimenes aprūpes iestādēs. Līdz ar to, speciālistiem darbā ar minētajiem bērniem nepieciešams apgūt speciālas zināšanas un prasmes, jo līdzšinējās audzināšanas, t.sk. disciplinēšanas metodes nesniedz vēlamus rezultātus.

Bērnu ārpusģimenes aprūpes iestāžu darbinieku un bērnu praktisko apmācību apguve pēc uzvedības korekcijas programmas INTEX veicinās bērna personības harmonizēšanu, savstarpējo attiecību un aktuālo psihotraumu problēmu risināšanu. Minētā apmācība nodrošina salīdzinoši ātru un pozitīvu bērnu uzvedības izmaiņas dinamiku. Vienlaikus bērnu ārpusģimenes aprūpes iestāžu darbinieki iegūst jaunas, progresīvas zināšanas un prasmes bērnu audzināšanā.

Finansējums – 12 187,80 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 19.oktobra rīkojumu Nr.64, 2011.gada 30.novembra rīkojumu Nr.77)

Rezultāti:

1. Veikta 40 stundu apmācība 3 grupām, 180 bērnu ārpusģimenes aprūpes iestāžu speciālisti un bērni.
2. 135 bērnu ārpusģimenes aprūpes iestāžu speciālisti apguvuši praktiskas metodes kā strādāt ar bērniem ar uzvedības traucējumiem, samazinās vardarbības riski iestādēs.
3. 45 bērni apguvuši praktiskas iemaņas uzvedības traucējumu mazināšanai, samazinās vienaudžu vardarbība.

2.5. Sabiedrības informēšanas kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”

Sabiedrības informētība ir būtisks priekšnoteikums jebkuras politikas īstenošanai. Lai sasniegtu bērnu un ģimenes tiesību politikas mērķus, ir nepieciešamas informēt sabiedrību par tādiem prioritāriem jautājumiem kā ārpusģimenes aprūpe, t.sk., audžuģimenes un adopcija, kā arī vardarbība ģimenē. Lai to nodrošinātu, Ministrija arī 2010.gadā turpina īstenot sabiedrības informēšanas kampaņu „Palīdzi bērnam izaugt!”.

Vienlaikus, ņemot vērā, ka sabiedrībā vēl joprojām ir diezgan augsts bērnu traumatisma risks, būtiski ir veikt sabiedrības izglītošanas pasākumus tieši bērnu drošības jautājumos. Inspekcija 2010.gadā izveidoja ar bērnu drošību saistīto institūciju darba grupu, kā mērķis ir nodrošināt sabiedrības informēšanas pasākumus, lai sekmētu bērna drošību. Tādejādi arī Valsts programmas sabiedrības informēšanas kampaņas ietvaros tiks īstenoti pasākumi, lai veicinātu bērna drošību, ko īsteno Inspekcija.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 26.septembra rīkojumu Nr.59)

Finansējums: 25 172,28 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 30.novembra rīkojumu Nr.77)

Rezultāts: īstenota informējoša kampaņa.

Valsts programmas kopējais finansējums – 185 412 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2011.gada 19.aprīļa rīkojumu Nr.28)

Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktore

L.Liepiņa